

Polisi Atal Camddefnyddio Sylweddau Ysgol Dyffryn Nantlle

Dyddiad y cymeradwywyd y polisi yn ffurfiol gan y corff llywodraethol:	8/9/14
Dyddiad y daw'r polisi i rym:	
Dyddiad(au) adolygu:	
Pwy sy'n gyfrifol am weithredu'r polisi:	Uwch Dim Rheoli'r Ysgol Mr Gwern ap Rhisiart
Llywodraethwr a enwyd:	Mrs Glyn Owen
Arwyddwyd: (Pennaeth)	
Arwyddwyd: (Cadeirydd y corff llywodraethol)	

1. Nodau ac amcanion y polisi fydd:

Mae ein hysgol yn anelu at:

- Ddarparu cwricwlwm camddefnyddio sylweddau eang a chytbwys sy'n hyrwyddo datblygiad ysbrydol, moesol, diwylliannol, meddyliol, emosiynol a chorfforol pob disgybl ac yn eu paratoi ar gyfer cyfleoedd, cyfrifoldebau a heriau bywyd fel oedolyn. Rydym yn anelu at fod yn sensitif a pharchu gwahaniaethau wrth alluogi disgyblion i ddeall y risgiau sy'n gysylltiedig â defnyddio a chamddefnyddio sylweddau
- Ddarparu dull safonol o reoli digwyddiadau sy'n gysylltiedig â sylweddau gan roi sylw dyledus i'n rhwymedigaethau cyfreithiol, i warchod lles y gymuned ysgol gyfan a rhoi negeseuon priodol i staff, disgyblion a rhieni/ gofalwyr gan sicrhau bod pob digwyddiad yn cael ei drin yn gyson
- Ddarparu amgylchedd di-fwg diogel i bawb

2. Cysylltiadau i ganllawiau cenedlaethol a pholisïau eraill yr ysgol

Mae'r polisi hwn wedi cael ei ddatblygu gan gyfeirio at ddogfennau canlynol Llywodraeth Cymru:

- Canllawiau ar gyfer Addysg Camddefnyddio Sylweddau (2013)
- Fframwaith Addysg Bersonol a Chymdeithasol (2008)
- Cwricwlwm Gwyddoniaeth (2008)
- Rheoliadau Mangreuedd Di-fwg (Cymru) (2007)
- Polisi CrimeBeat Ysgolion - Protocol ar gyfer Heddlu sy'n Cefnogi Ysgolion gyda Digwyddiadau ar gyfer Trosedd ac Anhrefn. Dogfen Gyfeirio ar gyfer Staff yr Ysgol (2012)
- Trefnau Diogelu Plant Cymru (2008)
- Deddf Cydraddoldeb 2010

Ni ddylid edrych ar y polisi hwn ar ben ei hun am fod ganddo gysylltiadau clir â'r polisïau ysgol a ganlyn:

- Ymddygiad
- Gweinyddu Meddyginiaeth
- Gwrth fwlio
- Iechyd a Diogelwch
- Asesiad Risg
- Ymweliadau Ysgol
- Diogelu Plant
- Addysg Bersonol A Chymdeithasol (ABCh)
- Cydraddoldeb
- Disgyblu Staff
- Defnyddio Grym Rhesymol ac Ymyriad Corfforol
- Polisi Atal Ysmygu Cyngor Gwynedd
- Polisi Camddefnyddio Alcohol a Chyffuriau Cyngor Gwynedd

3. Diffiniadau a therminoleg

Y diffiniad safonol o gyffur neu sylwedd a ddefnyddir ar gyfer y polisi hwn yw - *'Mae sylwedd yn rhywbeth y mae pobl ei gymryd i newid y ffordd y maent yn teimlo, yn meddwl neu'n ymddwyn'* (Y Cenhedloedd Unedig). At ddibenion y polisi hwn, mae hyn yn cynnwys ystod eang o sylweddau, yn rhai cyfreithlon ac anghyfreithlon. Mae'r rhain yn cynnwys :

- Tybaco, gan gynnwys sigarêts electronig (Esigarét)
- Alcohol
- Diodydd egniol
- Meddyginiaethau dros y cownter
- Meddyginiaethau ar bresgripsiwn yn unig megis steroidau anabolig a bensodiasepinau
- Sylweddau anghyfreithlon megis heroin, cocên, amffetaminau, LSD, canabis, madarch hud
- Sylweddau anweddol fel tanwyddau erosol, bwten, toddyddion a glud
- Cyffuriau newydd sy'n dod i'r amlwg (a elwir hefyd yn 'legal highs')
- Steroidau

O dan Ddeddf Camddefnyddio Cyffuriau 1971, mae'r canlynol yn droseddau:

- Meddu ar gyffur rheoledig yn anghyfreithlon
- Meddiant o gyffur rheoledig gyda'r bwriad o'i gyflenwi
- Cyflenwi neu gynnig cyflenwi cyffur rheoledig (hyd yn oed pan na chodir tâl am y cyffur)
- Caniatáu i adeiladau rydych yn eu meddiannu neu reoli i gael eu defnyddio yn anghyfreithlon i gynhyrchu neu gyflenwi cyffuriau rheoledig

4. Eithriadau'r polisi

Er nad oes unrhyw le i sylweddau yn ein hysgol, mae achosion lle efallai gallai rhai sylweddau fod yn ein hysgol yn gyfreithlon:

- **Meddyginiaethau:** caniateir defnyddio meddyginiaethau presgripsiwn a dros y cownter wedi iddyn eu hawdurdodi trwy lythyr gan riant/gofalwr at ddefnydd y disgybl yn unig. Mae gennym *bolisi gweinyddu meddyginiaeth*. Os yw disgyblion yn cyflenwi cyffuriau presgripsiwn i eraill yn yr ysgol, maent yn gweithredu yn anghyfreithlon ac felly bydd y polisi hwn yn weithredol.
- **Sylweddau anweddol:** y rhai a ddefnyddir gan adrannau penodol yn ein hysgol at ddiben addysgu.
- **Alcohol:** i'n helpu i ddarparu negeseuon cyson ar gyfer ein pobl ifanc, ni fyddwn yn caniatáu alcohol ar safle'r ysgol, hyd yn oed ar gyfer digwyddiadau ysgol, fel nosweithiau wedi'u trefnu gan y Gymdeithas Rieni neu wobrau raffl. Pryd bynnag rydym yn cynnal digwyddiadau codi arian, byddwn yn gofyn i roddion beidio â chynnwys alcohol.

5. Rhesymeg

Mae camddefnyddio sylweddau sy'n cynnwys tybaco, alcohol, diodydd egniol a chyffuriau cyfreithlon/ anghyfreithlon yn peri pryder iechyd cyhoeddus sylweddol yng Nghymru mewn perthynas â chanlyniadau iechyd a gellir cysylltu'r olaf ag ymddygiad troseddol. Rydym yn cydnabod gall rhaglenni addysg camddefnyddio sylweddau o ansawdd da yn seiliedig ar sgiliau, sy'n briodol i oedran, helpu disgyblion i wneud penderfyniadau cyfrifol a chall am sylweddau a ddefnyddir a/ neu y camddefnyddir yn y gymdeithas. Rydym yn cydnabod ein cyfrifoldeb ar gyfer diogelwch ein cymuned ysgol a phwysigrwydd cael dull cyson ar gyfer ymdrin ag achosion o gamddefnyddio sylweddau. Rydym yn cymryd rhan yng Nghynllun Ysgolion Iach Gwynedd ac yn cydnabod gwerth cymryd ymagwedd ysgol gyfan at y mater hwn, sy'n cynnwys arweinyddiaeth, y cwricwlwm, amgylchedd yr ysgol, ethos a chysylltiadau cymunedol.

6. Datblygiad y polisi

Addaswyd y polisi hwn mewn ymgynghoriad â:

- Y Corff Llywodraethwyr
- Cynllun Ysgolion Iach
- Nyrs Ysgol
- Iechyd Cyhoeddus Cymru
- Adnoddau Dynol

Fel ysgol rydym wedi ymgynghori gyda:

- Staff – gofynnwyd am adborth gan staff trwy drafodaeth mewn cyfarfod staff llawn.
- Rhieni/gofalwyr.
- Disgyblion – gofynnwyd am farn disgyblion trwy gynrychiolaeth y Cyngor Ysgol.
- Llywodraethwyr

7. Prif Gyfrifoldebau

Gweithredu polisi a rheoli digwyddiadau neu weithdrefnau disgyblu	Dirprwy Bennaeth
Addysg camddefnyddio sylweddau (Cydlynedd ABCh)	Arweinyddion Bugeiliol
Cydlynedd Diogelu/ Amddiffyn Plant	Dirprwy Bennaeth

Er mwyn cydymffurfio â'r polisi hwn, bydd y Pennaeth a'r aelod staff arweiniol ar gyfer sylweddau yn gyfrifol am:

- Cadw trosolwg o lunio ac adolygu'r polisi hwn a sicrhau bod y llywodraethwyr, staff, rhieni/gofalwyr a'r disgyblion yn ei ddeall
- Cynnal gwyladwriaeth dros adeiladau a thir yr ysgol trwy'r timau dyletswydd yn gweithredu hyd eithaf eu gallu
- Sefydlu systemau i oruchwyllo a chydlynu digwyddiadau camddefnyddio sylweddau
- Cadw cofnod o bob achos o gamddefnyddio sylweddau
- Dilyn unrhyw gyngor gan y (SHCY) ac ymgynghori'n agos gyda hwy i sicrhau fod ein polisi yn gytûn ar gyfer ymdrin ag achosion o gamddefnyddio sylweddau anghyfreithlon a allai godi

Bydd yr aelod staff arweiniol ar gyfer sylweddau a'r Cydlynedd ABCh yn gyfrifol am:

- Llunio'r rhaglen astudio a thrafod gyda chydweithwyr i sicrhau darpariaeth ar draws yr ysgol
- Ymdrin ag anghenion datblygiad proffesiynol staff sy'n cyflwyno'r rhaglen
- Trafod gydag asiantaethau allanol a chydlynu eu cefnogaeth gyda'r rhaglen addysgu camddefnyddio sylweddau
- Monitro ac arfarnu'r rhaglen astudio a'r adnoddau a ddefnyddir
- Ymgynghori gyda disgyblion ynglŷn â'r anghenion dysgu
- Trafod gyda'r arweinwyr gwyddoniaeth i sicrhau fod yr holl ofynion statudol yn cael eu cyflwyno

8. Lle mae'r polisi'n berthnasol?

Ni fydd sylweddau (gan gynnwys tybaco e-sigaréts ac alcohol) yn cael ei ganiatáu yn unrhyw ran o adeiladau neu diroedd yr ysgol, cludiant ysgol neu deithiau ysgol. Er enghraifft: ceginau, derbynfa, ystafell staff, cae'r ysgol, maes parcio, gerddi, caeau, llwybrau/ffyrdd sy'n arwain i'r ysgol.

8.1 Adeiladau a thiroedd yr ysgol

- Ni chaniateir ysmegu gan gynnwys 'E sigaréts' yr ysgol neu diroedd yr ysgol neu unrhyw le arall tu allan i'r ysgol sy'n agos, ble gall mwg effeithio ar eraill neu bortreadu delwedd negyddol o Gyngor Gwynedd / ysgol
- Bydd arwyddion dim ysmegu sy'n cydymffurfio efo'r *Rheoliadau Mangreoedd ayyb Di-fwg (Cymru) 2007* yn cael eu harddangos mewn lle amlwg yn ymyl neu ym mhob mynedfa i adeilad yr ysgol
- Defnyddir arwyddion eraill mewn rhannau eraill o'r ysgol a'r tiroedd (e.e. yn ymyl gatiau'r ysgol, o amgylch tiroedd yr ysgol) i atgoffa pawb ein bod yn ysgol ddi-fwg

8.2 Ysmegu a cherbydau

- Ni chaniateir ysmegu gan gynnwys 'e-sigaréts' mewn unrhyw gerbyd ysgol nac mewn unrhyw gerbyd masnachol sy'n cludo disgyblion ar deithiau/ ymweliadau ysgol yn unol â *Rheoliadau Mangreoedd Di-fwg etc (Cymru) 2007*
- Gofynnir i'n staff i ymatal rhag ysmegu yn eu cerbydau eu hunain, wrth gludo teithwyr ar ran yr ysgol
- Bydd rhieni/gofalwyr sy'n cludo disgyblion i ac o ddigwyddiadau ysgol yn cael eu hatgoffa o bolisi'r ysgol a gofynnir iddynt gydymffurfio
- Bydd arwydd dim ysmegu sy'n cydymffurfio â *Rheoliadau Mangreoedd Di-Fwg etc (Cymru) 2007* yn cael ei arddangos yn holl gerbydau'r ysgol mewn lle amlwg

9. Pryd mae'r polisi hwn yn berthnasol?

Mae'r gweithdrefnau ac ymarferion y polisi hwn yn berthnasol:

- Ar dir ac eiddo'r ysgol BOB AMSER
- Gweithgareddau allgyrsiol ar ac oddi ar safle'r ysgol
- Cyfarfodydd neu ddiwyddiadau sy'n cael eu mynychu gan weithwyr yr ysgol neu ddisgyblion fel rhan o'u gwaith a/neu rieni/gofalwyr ac ymwelwyr i gyfarfod/digwyddiadau o'r fath. Er enghraifft, diwrnod chwaraeon, ffeiriau ysgol, nosweithiau rhieni ac ati
- Ymweliadau addysgol ysgolion gan gynnwys gemau chwaraeon i ffwrdd, darpariaeth oddi ar y safle a phrofiad gwaith
- Cludiant ysgol
- Bydd y daith i ac o'r ysgol ac ymddygiad yn yr ardal gyfagos i'r ysgol yn fater o farn ar gyfer y pennaeth (gweler [Gwahardd o Ysgolion ac Unedau Cyfeirio Disgyblion 081/2012](#), Llywodraeth Cymru, 2012).

10. I bwy mae'r polisi'n berthnasol?

Mae'r polisi'n berthnasol i holl staff yr ysgol - parhaol, dros dro, llawn amser neu ran amser a staff llanw; athrawon peripatetig; staff cefnogi; staff y ffreutur; gofalwyr a glanhawyr; staff gweinyddol; myfyrwyr ar leoliad; contractwyr; rhieni/gofalwyr; ymwelwyr; asiantaethau allanol; aelodau pwyllgorau fel y llywodraethwyr, cymdeithas rieni, aelodau o'r cyhoedd; gwirfoddolwyr; a'r holl ddisgyblion sy'n defnyddio safle'r ysgol neu ei cherbydau.

11. Hyrwyddo'r polisi

Bydd agweddau o'r polisi hwn yn cael ei gynnwys yn y canlynol: Golygwch fel bo'n briodol

- Prosbectws yr ysgol
- Gwefan yr Ysgol
- Llawlyfr Staff
- Llawlyfr Llywodraethwr
- Bydd cyfeirio at gynnwys y polisi yn ystod gwersi Atal Camddefnyddio Sylweddau
- Gofynnir i asiantaethau allanol sy'n cefnogi addysg camddefnyddio sylweddau weithredu o fewn y polisi hwn
- Bydd copïau llawn o'r polisi ar gael ar gais

11. Addysgu Atal Camddefnyddio Sylweddau

Nod ein haddysg camddefnyddio sylweddau yw grymuso disgyblion i wneud penderfyniadau cyfrifol, addas am sylweddau a ddefnyddir a/neu a gamddefnyddir mewn cymdeithas. Rydym yn cydnabod ein bod yn byw mewn cymdeithas amrywiol ac mae disgyblion yn dod o amrywiaeth o gefndiroedd teuluol. Bydd ein rhaglen yn anfeirniadol heb ystrydebu a stigma. Ni ddylid credoau ac agweddau personol staff neu asiantau allanol yn dylanwadu ar ein rhaglenni addysg. Mae'r rhaglen ar gyfer bob blwyddyn ysgol wedi ei gosod ar y map cwricwlwm sydd ynghlwm. Mae cynlluniau manylach ar gael yng nghynlluniau Cyfnod Allweddol 3, 4 ac ôl 16, rhaglen Gwyddoniaeth ac ABCh.

12.1 Adnoddau a chynnwys asiantaethau/ mentrau allanol

O bryd i'w gilydd byddwn yn gweithio gyda mentrau priodol i gyfrannu at agweddau penodol o'r rhaglen addysgu. Bydd yr ysgol yn gofyn iddynt weithio o fewn paramedrau'r polisi hwn ac ategu at ein darpariaeth o'r cwricwlwm. **Pan fydd asiantaeth allanol yn cyflwyno i'r disgyblion bydd aelod o staff yn bresennol drwy gydol y cyflwyniad/gwers.**

12.2 Datblygiad proffesiynol parhaus

- Bydd yr ysgol yn sicrhau bod y staff wedi derbyn hyfforddiant priodol drwy gydweithio ag asiantaethau allanol a darparwyr eraill.
- Pan fydd asiantaethau allanol yn cyflwyno, bydd staff yr ysgol yn bresennol drwy gydol y wers
- Bydd arfer dda yn cael ei rannu trwy arsylwi gwersi dosbarth, Cymunedau Dysgu Proffesiynol a thrafodaethau mewn cyfarfodydd staff

12.5 Addysg rhieni

- Byddwn yn cynnal digwyddiadau addysg i rieni pan fo angen (er enghraifft o ganlyniad i ddiwyddiadau neu adolygu'r polisi)

13. Rheoli digwyddiadau sy'n gysylltiedig â chamddefnyddio sylweddau

13.1 Math o achosion

Gall achosion ddigwydd yn annisgwyl felly mae gennym ganllawiau manwl i gefnogi staff i gymryd y camau priodol. Gall achosion o gamddefnyddio sylweddau ymwneud â disgyblion, aelodau o staff, rhieni/gofalwyr neu oedolion eraill. Gallai'r math o achos gynnwys: darganfod cyffuriau neu offer cyffuriau ar y safle; amheuaeth neu honiad ynghylch gweithgareddau unigolyn; datguddiad am gamddefnyddio sylweddau ar y safle/gweithgaredd ysgol; defnydd neu arwyddion a symptomau o gamddefnyddio sylweddau; gwerthu neu ddelio sylweddau neu feddiant o sylweddau. Bydd bob achos yn cael ei drin yn ddifrifol a hysbysir y Pennaeth. Os ymddengys fod unrhyw un yn sâl neu'n anniogel o ganlyniad i gamddefnyddio sylweddau, bydd trefniadau cymorth cyntaf yn cael eu dilyn. Os amheuir fod disgybl wedi dioddef, neu mewn perygl o ddioddef niwed sylweddol, bydd trefniadau diogelu yn cael eu dilyn. Pan fo gweithgarwch troseddol yn cael ei ddatgelu neu ei amau byddwn yn hysbysu'r SCHY ynglŷn â'r mater. Am ganllawiau manylach gweler **Siart Llif Rheoli Camddefnyddio Sylweddau**

13.2 Cynnwys yr heddlu.

Ar gyfer POB digwyddiad o gamddefnyddio sylweddau bydd yr ysgol yn ymgynghori a'r SCHY.

Os yw'r sefyllfa yn argyfwng neu os nad yw'r SCHY ar gael yna bydd galwad 999 yn cael ei wneud er mwyn cael ymateb cyflym. Er enghraifft, os yw unrhyw un yn sâl neu'n anniogel o ganlyniad i gamddefnyddio sylwedd (e.e. gorddos, camddefnyddio toddydd), byddwn yn dilyn gweithdrefnau cymorth cyntaf a galw 999 pe bo angen. NEU er enghraifft os yw rhiant/gofalwr ar fin gyrru eu plentyn yn ôl i'r cartref a thybiwn nad ydynt yn addas i wneud hynny oherwydd meddwdod neu os yw digwyddiad yn cynnwys cyffuriau anghyfreithlon.

I gael manylion pellach ynglŷn â rhan y SCHY / Heddlu gweler *Polisi Trosedd Ysgol – Protocol ar gyfer yr Heddlu sy'n cefnogi ysgolion gyda digwyddiadau o Drosedd ac Anrhefn. Dogfen gyfeiriol ar gyfer Staff Ysgol (2012).*

http://www.schoolbeat.org/fileadmin/docs_english/schoolbeat_policy/School%20Beat%20Crime%20Policy%20%282013-04-15%29%20EN.pdf

13.3 Gweithdrefnau ar gyfer rheoli digwyddiad sy'n ymwneud â disgyblion (atodiad 1)

Bydd staff sy'n dod yn ymwybodol o anawsterau a/neu ddigwyddiadau sy'n ymwneud â disgyblion a sylweddau yn hysbysu'r pennaeth neu'r person arweiniol ar gyfer camddefnyddio sylweddau. Bydd yr ymateb yn dibynnu ar fath a maint y risg, gyda rhai sefyllfaoedd sy'n gofyn am weithredu ar unwaith ac eraill angen amser ar gyfer asesu gwybodaeth, cael cyngor a chynnwys asiantaethau eraill. Mae diogelwch a diogeled y disgyblion yn flaenoriaeth ym mhob achos. Bydd rhieni/ gofalwyr yn cael gwybod oni bai bo pryderon diogelu. Mae enghreifftiau o ddigwyddiadau a sut i'w rheoli yn cael eu hamlinellu yn y **Siart Llif Rheoli Camddefnyddio Sylweddau**.

13.3.1 Gweithdrefn ar gyfer delio gyda disgybl ar ôl digwyddiad

Mae cyffuriau ac alcohol yn effeithio ar ymddygiad. Ni fydd y ffaith bod cyffuriau neu alcohol wedi achosi disgybl i ymddwyn yn amhriodol yn cael ei weld fel ffactor lliniariol - bydd yr ymddygiad yn cael ei drin gan ddefnyddio ein Polisi Ymddygiad.

Nid ein rôl ni yw darparu gofal meddygol i'r rhai o dan ddylanwad alcohol neu gyffuriau. Os yw disgybl mewn perygl oherwydd nam ar eu cyflwr meddyliol, byddwn yn cysylltu â'r rhieni/ gofalwyr a gofyn iddynt gymryd cyfrifoldeb am eu plentyn. Pe bai hynny'n methu, gofynnir i gyswllt brys priodol gynorthwyo. Fel arall, bydd y Gwasanaethau Cymdeithasol a'r SCHY os yn briodol yn cael eu galw i gael cyngor

Ni fydd disgybl yn cael cerdded, beicio neu ddal y bws adref os oes pryder am nam meddyliol o ganlyniad i unrhyw sylwedd. Os oes angen, bydd grym rhesymol yn cael ei ddefnyddio (gweler y polisi Defnyddio Grym Rhesymol ac Ymyriad Corfforol).

Ein prif nod yw amddiffyn diogelwch a lles y disgybl ac atal digwyddiadau pellach. Mae gennym set o sancsiynau a lefelau o gefnogaeth y cytunwyd arnynt ar gyfer disgyblion sy'n cymryd rhan mewn digwyddiadau camddefnyddio sylweddau a byddwn yn gweithio'n agos gyda rhieni/gofalwyr, cydweithwyr yn yr ysgol ac asiantaethau partner megis y Gwasanaeth Camddefnyddio Sylweddau Pobl Ifanc a'r Heddlu i ddarparu cefnogaeth briodol. Gweler y **Siart Llif Rheoli Camddefnyddio Sylweddau**.

13.4 Gweithdrefn ar gyfer ymdrin â digwyddiadau sy'n ymwneud â staff

Mae digwyddiadau camddefnyddio sylweddau (gan gynnwys cyffuriau, tybaco, e-sigaret ac alcohol) sy'n ymwneud â staff yn destun i bolisi Cynqor Gwynedd a chytunwyd ar gyfer digwyddiadau staff sy'n ymwneud â chyffuriau, alcohol a thybaco. Bydd yr holl staff yn ymwybodol o'r polisiau hyn.

13.5 Gweithdrefn ar gyfer ymdrin ag oedolion (nid staff) (atodiad 1)

Lle'r amheuir bod rhiant/gofalwr neu ymwelydd â'r ysgol dan ddylanwad sylwedd gofynnir iddynt adael ar unwaith. Bydd eu diogelwch yn cael ei sicrhau, gyda goruchwyliaeth os bydd angen. Mewn achosion lle rydym yn amau camddefnyddio sylweddau (meddiant, defnydd, cyflenwi) byddwn yn hysbysu'r Gwasanaethau Cymdeithasol a lle mae amheuaeth o sylweddau anghyfreithlon, bydd y SHCY neu'r heddlu yn cael eu hysbysu. Os yw oedolyn yn ysmegu neu defnyddio ESigarét ar safle'r ysgol gofynnir iddynt ddiffodd y sigarét neu adael y safle.

Lle'r amheuir bod rhieni/ gofalwyr yn cyrraedd yr ysgol i gasglu disgyblion yn feddw neu'n ymddangos i fod o dan ddylanwad sylwedd, ni fydd y disgybl yn cael ei ryddhau i'w gofal (yn enwedig os ydynt yn gyrru). Byddwn yn ceisio trefnu i gyswllt arall sydd wedi'i enwi i gasglu'r disgybl. Fodd bynnag, os yw'r rhiant/gofalwr yn mynd yn ymosodol byddwn yn ffonio 999. Mae hyn yn unol â'n Polisi Diogelu.

13.6 Trefn ar gyfer darganfod cyffuriau neu daclau cyffuriau ar dir yr ysgol

Os deuir o hyd i nodwyddau, chwistrellau neu daclau cyffuriau ar dir ein hysgol:

Os ddarganfyddir sylwedd posib nodwyddau, chwistrellau neu daclau cyffuriau ar dir ein hysgol, byddwn yn

- Hysbysir y Pennaeth
- Rhoddir y taclau mewn bocs nwyddau miniog, gan ddefnyddio menig a gefel 'tweezers'
- Cysylltir â'r gwasanaethau amgylcheddol i wagio'r bocs
- Hysbysir y SHCY
- Bydd ffurflen ddigwyddiad yn cael ei llenwi
- Trefnir addysg camddefnydd sylweddau a materion diogelwch i'r disgyblion

13.7 Gweithdrefn ar gyfer canfod sylweddau ar dir yr ysgol neu atafaelu sylweddau

Pan ddeuir o hyd i sylwedd amheus neu y caiff ei adennill o fewn ffiniau ysgol NEU os yw aelod o staff yn dymuno atafaelu sylwedd, byddwn yn dilyn Polisi CrimeBeat Ysgolion yr Heddlu:

1. Cymryd ymaith y sylwedd a'i roi mewn bag
2. Ni fydd staff yn ceisio dadansoddi na blasu unrhyw sylwedd anhysbys dan unrhyw amgylchiadau
3. Ar gyfer cyffuriau cyfreithlon neu anghyfreithlon a amheuir byddwn yn cysylltu â'r SHCY ar gyfer cael gwared arno a chael cyngor am sut i weithredu yn y dyfodol. Os na fydd y SHCY ar gael - cysylltir â'r orsaf heddlu lleol cyn gynted ag y bo modd. Eglurwch y sefyllfa a gofynnwch am rif digwyddiad - bydd hyn yn cael ei wneud yn ddi-oed.
4. Byddwn yn sicrhau bod tyst i'r atafaelu gydag aelod arall o'r staff.
  - Alcohol - gellir ei arllwys ymaith a chael gwared ar y cynhwysydd (hysbysu rhieni/gofalwyr - efallai y byddant yn dymuno casglu'r eitem).
  - Tybaco - gellir ei ddinistrio a'i daflu (hysbysu rhieni/gofalwyr - efallai y byddant yn dymuno casglu'r eitem).
  - E-sigaréts - gellir eu dinistrio a'u taflu (hysbysu rhieni/gofalwyr - efallai y byddant yn dymuno casglu'r eitem).
  - Cyffuriau anghyfreithlon, cyffuriau newydd sy'n dod i'r amlwg, sylweddau anwedol - byddwn yn storio'r sylwedd mewn lleoliad addas ym mhresenoldeb tyst tra'n aros i'r heddlu gyrraedd.
5. Bydd y ffurflen adrodd am ddigwyddiadau yn cael ei llenwi, gan egluro sut cafwyd gwared ar y sylwedd, a bydd yn cynnwys llofnodion tystion, gan gynnwys llofnod yr heddlu os oedd sylwedd anghyfreithlon wedi'i ganfod.

13.8 Achosion o gamddefnyddio sylweddau sy'n digwydd tu allan i oriau ysgol/ yn y gymuned leol

Does gan yr ysgol ddim rôl i'w chwarae wrth ymdrin â digwyddiadau sy'n ymwneud â sylweddau y tu allan i oriau ac adeiladau'r ysgol heblaw am:

- Ar deithiau ac ymweliadau ysgol, pan fydd yr un disgwyliadau a'r gweithdrefnau yn cael eu defnyddio cyn belled ag y bo'n rhesymol ac yn ymarferol
- Drwy basio gwybodaeth i asiantaethau perthnasol pan fydd diogelwch neu les y disgybl yn cael ei fygwth
- I gynorthwyo'r heddlu i atal defnyddio'r tir o amgylch yr ysgol ar gyfer masnachu cyffuriau
- Pan fo oedolion sy'n camddefnyddio sylweddau (gan gynnwys alcohol) yn amharu ar ddiogelwch disgybl
- Os bydd digwyddiadau'n codi yn y gymuned leol byddwn yn ymgymryd â gwaith ychwanegol gydag asiantaethau allanol priodol i atgyfnerthu negeseuon allweddol trwy ABCh a gwasanaethau'r ysgol

13.9 Chwilio

- Ni chaiff staff yr Ysgol chwilio disgyblion neu oedolion, eu dillad neu eu heiddo personol heb ganiatâd hyd yn oed os ydynt yn amau bod y person yn meddu ar sylwedd neu eitem waharddedig
- Gall staff chwilio eiddo'r ysgol, e.e. desgiau, loceri, er y dylid cael caniatâd ymlaen llaw. Gellir cynnal chwiliadau hyd yn oed os gwrthodir caniatâd
- Gall staff yr ysgol ofyn i rywun i droi allan ei bocedi, wagio ei fag, ac ati. Os bydd ymdrechion i berswadio rhywun yr amheuir o gamddefnyddio sylweddau i gydymffurfio â'r cais hwn yn methu, yna gall yr ysgol ei wneud un, neu'r ddau, o'r canlynol: yn achos disgybl, cysylltwch â'r rhieni/ gofalwyr a gofynnwch iddynt ddod i mewn i'r ysgol a chwilio'r disgybl a'i eiddo; NEU symudwch ymlaen yn fwy ffurfiol a chysylltu â'r SHCY
- Ni all staff gadw disgybl neu oedolyn heb eu caniatâd at ddiben chwiliad
- Bydd angen i ysgolion gydbwysu'r tebygrwydd bod trosedd wedi'i chyflawni yn erbyn y risg o dresmasu ar breifatrwydd unigolyn heb achos cyfiawn

13.9.1 Cysylltu â rhieni/ gofalwyr

Gwneir ymdrech resymol i gysylltu â rhieni/ gofalwyr i roi gwybod iddynt y bydd chwiliad yn cael ei gynnal. Nid oes gan rieni/ gofalwyr yr hawl i atal chwiliad o'r fath nac i'w ohirio'n ormodol. Pwerau cyfyngedig sydd gan yr heddlu i gadw unigolyn cyn eu chwilio. Os gellir cysylltu â rhieni/ gofalwyr a'u bod yn gallu mynychu safle'r ysgol, byddant yn cael eu hebrwng i'r ystafell lle y bydd y chwilio'n digwydd. Bydd rhieni/ gofalwyr yn cael gwybod am unrhyw ddigwyddiad sy'n gysylltiedig â sylweddau oni bai:

- Bod pryderon diogelu
- Byddai'n ymyrryd ag ymchwiliad ysgol
- Byddai'n ymyrryd ag ymchwiliad gan yr heddlu
- Gallai arwain at fwy o niwed i'r disgybl am reswm arall

Byddwn yn cysylltu â rhieni/gofalwyr fel arfer yn uniongyrchol dros y ffôn mewn achos profedig o ddefnyddio sylweddau. Os oes amheuaeth, ond nid prawf, bydd protocol cytunedig yr heddlu'n cael ei weithredu.

13.9.2 Cysylltu â'r heddlu

Pan fo gwybodaeth yn cael ei throsglwyddo i'r heddlu, gofynnir am chwiliad a phwysleisir lle bynnag y bo'n bosibl mai'r SHCY (neu swyddogion eraill fel rhai mewn dillad plaen neu swyddogion amddiffyn teulu) sydd eu hangen. Dim ond fel dewis olaf, neu os oes angen cynnal chwiliad yn gyflym, y bydd swyddogion mewn lifrai yn mynychu'r ysgol.

Ar gyrraedd, bydd swyddogion yn cael eu briffio ynglŷn â natur yr honiad a hyder yn y ffynhonnell wybodaeth. Byddant yn cael eu hebrwng i'r ystafell lle bydd y chwiliad yn digwydd, os yw'r disgybl eisoes yn cael ei gadw yno.

Pan nad yw'r rhieni/ gofalwyr yn bresennol, bydd aelod o staff yr ysgol (staff dysgu neu nad ydynt yn dysgu) yn bresennol trwy gydol y chwiliad (bydd angen i'r ysgol gwblhau asesiad risg). Er y caniateir rhai cwestiynau yn gysylltiedig â'r chwiliad, ni chaniateir unrhyw gyfweiliad ffurfiol oni bai bod y rhieni/ gofalwyr yn bresennol. Mae'n annhebygol iawn y bydd cyfweiliad o'r fath yn digwydd ar dir yr ysgol.

Dylai staff fod yn wylidwrus o unrhyw ymgais gan y disgybl i ddianc er mwyn cael gwared ar unrhyw gyffuriau, neu geisio pasio'r cyffuriau i unrhyw ddisgybl arall naill ai yn y dosbarth neu ar y ffordd i'r chwiliad.

13.10 Cyfweled ac ymchwiliadau

Bydd ymchwiliadau pellach yn cael eu cynnal yn unol â gweithdrefnau'r ysgol a thrwy gefnogaeth y SHCY.

13.11 Cyswllt y Cyfryngau

Ni fydd y staff yn adrodd digwyddiadau a/ neu faterion yn ymwneud â Chamddefnyddio Sylweddau i'r wasg a'r cyfryngau lleol. Mae hyn yn torri cyfrinachedd a gallai arwain at gamau disgyblu. Bydd y Pennaeth, mewn ymgynghoriad â Swyddfa'r Wasg y sir a'r Llywodraethwyr yn delio'n bersonol â'r holl faterion sy'n ymwneud â'r cyfryngau. Bydd yr holl ymholiadau gan y cyfryngau yn cael eu cyfeirio at Swyddfa Wasg y sir.

13.12 Rhannu gwybodaeth

Os bydd gennym unrhyw wybodaeth mewn perthynas â sylweddau anghyfreithlon neu ffug neu wybodaeth sy'n ymwneud a defnyddio unrhyw sylweddau neu ddelio sylweddau yn y gymuned, yna byddwn yn adrodd hyn i'r heddlu neu'r safonau masnach yn unol â hynny.

13.13 Cofnodi digwyddiadau Bydd cofnodion yn cael eu cadw ar gyfer POB digwyddiad camddefnyddio sylweddau a digwyddiadau cysylltiedig.

14. Cyfrinachedd a diogelu

Os yw disgybl yn datgelu gwybodaeth sy'n sensitif, nad yw'n hysbys yn gyffredinol ac mae'r disgybl yn gofyn am beidio ei throsglwyddo, bydd yn cael ei drafod gyda'r pennaeth/ cydlynnydd diogelu. Bydd y cais yn cael ei anrhydeddu, fodd bynnag, bydd cyfrinachedd yn cael ei dorri yn erbyn dymuniadau'r disgybl pan fo:

- mater diogelu
- 'bywyd rhywun mewn perygl neu fo disgybl mewn perygl o achosi niwed difrifol i eraill.'
- troseddau yn cael eu datgelu

Fodd bynnag, byddwn yn gwneud pob ymdrech i roi gwybod i'r disgybl yn gyntaf, gan egluro pam fod angen i hyn ddigwydd a sicrhau cytundeb y disgybl o ran y ffordd y mae'r ysgol yn bwriadu defnyddio unrhyw wybodaeth sensitif.

O ran darparu addysg ar gamddefnyddio sylweddau

- Os yw athro yn clywed neu'n gweld rhywbeth yn ystod gwersi sy'n awgrymu bod disgybl mewn perygl o niwed difrifol neu achosi niwed difrifol i eraill bydd yn hysbysu'r pennaeth/ cydlynnydd diogelu
- Bydd y defnydd o reolau/cytundeb dosbarth mewn dosbarthiadau yn creu ffiniau clir, yn annog disgyblion rhag rhannu gwybodaeth bersonol mewn lleoliad dosbarth ac yn sicrhau bod pawb yn teimlo fod ganddo barch ac yn ddiogel
- Bydd athrawon yn annog disgyblion i roi eu cwestiynau mewn blwch cwestiynau a fydd yn rhoi 'amser meddwl' i staff cyn ateb
- Os oes cwestiynau o natur bersonol neu gwestiynau penodol am e.e. cyffuriau anghyfreithlon, bydd disgyblion yn cael eu hannog i siarad â'u rhieni/ gofawyr a/ neu asiantaethau cymorth priodol
- Os yw athro yn clywed neu'n gweld rhywbeth yn ystod gwersi sy'n awgrymu fod gam ddisgybl wybodaeth am weithgareddau sy'n torri'r gyfraith, byddant yn cysylltu â'r pennaeth a'r SCHY yn y lle cyntaf

15. Trefn Gwyno

Dylid cyfeirio unrhyw gwynion am achosion neu addysg camddefnyddio sylweddau i'r pennaeth.

16. Monitro a Gwerthuso

- Bydd y polisi hwn yn cael ei adolygu bob dwy flynedd. Bydd hyn yn cael ei benderfynu gan yr Uwch Dîm Rheoli
- Y Pennaeth, arweinydd atal camddefnyddio sylweddau, cydlynnydd ABCh a'r cydlynnydd gwyddoniaeth sy'n gyfrifol am adolygu addysg camddefnyddio sylweddau yn rheolaidd er mwyn sicrhau bod rhaglenni yn ymateb i anghenion y disgyblion a bod amgylchedd dysgu cefnogol yn cael ei gynnal ar gyfer pawb
- Y pennaeth, yr arweinydd ar gyfer camddefnyddio sylweddau a'r corff llywodraethol sy'n gyfrifol am ddigwyddiadau monitro (e.e. nifer, natur, canlyniadau digwyddiadau a faint o atgyfeiriadau a wneir i asiantaethau allanol) ac adolygu gweithdrefnau rheoli digwyddiad
- Bydd y pennaeth a'r arweinydd ar gyfer camddefnyddio sylweddau yn sicrhau bod y canfyddiadau gan y staff, gwerthusiadau rhieni/ gofawyr a disgyblion yn cyfrannu at broses hunan-arfarnu ein hysgol ac i broses adolygu'r polisi

CA3 Addysg Camddefnyddio Sylweddau ABCh:							
Enghreifftiau o weithgareddau	Sgiliau	Datblygu Meddwl	Datblygu Cyfathrebu	Datblygu TGCh	Datblygu Rhif	Gweithio gyda phobl eraill	Gwella hunan ddysgu
<ul style="list-style-type: none"> Addysg cyfoedion Cefnogaeth asiantaethau allanol e.e. Swyddogion Cyswllt Ysgolion yr Heddlu Bwrdd hysbysebion cymunedol Polisi atal cyffuriau Gweithgareddau o fewn y Cwricwlwm Cenedlaethol Curriculum Theatr mewn Addysg Clinig galw- mewn Diwrnod codi ymwybyddiaeth Hyfforddiant Cymorth Cyntaf 		<i>Dylai rhoi cyfle i'r dysgwyr:</i>					
		<ul style="list-style-type: none"> defnyddio peth wybodaeth flaenorol i esbonio cysylltiadau rhwng achos ac effaith adnabod ac asesu tuedd a dibynadwyedd e.e. gwerthuso negeseuon gan y cyfryngau ystyried safbwynt pobl eraill er mwyn llunio barn a gwneud penderfyniadau a dewisiadau gwybodus yn effeithiol defnyddio ystod o dechnegau ar gyfer myfyrdod personol 	<ul style="list-style-type: none"> gwrando'n astud mewn gwahanol sefyllfaoedd ac ymateb yn briodol cyfleu teimladau a safbwyntiau personol yn hyderus gan ddefnyddio ystod o ddulliau priodol mynegi barn yn glir a chyfiawnhau safbwynt personol cymryd rhan mewn dadleuon a phleidleisio ar faterion 	<ul style="list-style-type: none"> dod o hyd i wybodaeth a syniadau a'u datblygu creu a chyflwyno gwybodaeth a syniadau 	<ul style="list-style-type: none"> cael mynediad i ddata a dethol data o wybodaeth berthnasol a gyflwynwyd mewn amrywiol ac o ffynonellau gwahanol er mwyn cefnogi'u dealltwriaeth o faterion cysylltiedig yn ymwneud ag ABCh 	<ul style="list-style-type: none"> bod yn bendant ac ymwrthod a phwysau diangen gan gyfoedion uniaethu â phrofiadau, teimladau a gweithredoedd pobl eraill datblygu a defnyddio amrywiaeth o strategaethau i reoli dicter a datrys gwrthdaro ymaddasu i sefyllfaoedd newydd cael mynediad i ystod briodol o ffynonellau er mwyn cael cymorth, cefnogaeth a chynghor 	<ul style="list-style-type: none"> cymhwyso'u dysg i sefyllfaoedd tebyg yn yr ysgol a thu allan i'r ysgol datblygu sgiliau ymarferol sy'n angenrheidiol ar gyfer bywyd bob dydd e.e. cymorth cyntaf sylfaenol

Ystod	Dinasyddiaeth weithgar	Iechyd a lles emosiynol	Datblygiad moesol ac ysbrydol	Paratoi ar gyfer dysgu gydol oes	Datblygu cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang
	<i>Dylai rhoi cyfle i'r dysgwyr:</i>				
	<ul style="list-style-type: none"> ◇ datblygu parch atynt hwy eu hunain ac at eraill 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ dangos agwedd gyfrifol tuag at gadw'r meddwl a'r corff yn ddiogel ac yn iach ◇ datblygu agweddau cadarnhaol tuag atynt eu hunain ac at bobl eraill 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ datblygu dealltwriaeth o'u gwerthoedd ◇ dangos sensitifrwydd i werthoedd pobl eraill 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ cymryd cyfrifoldeb personol am weithrediadau a phenderfyniadau sy'n gysylltiedig â dysgu 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ gwerthfawrogi bod gweithredoedd a phersbectif pobl yn cael eu dylanwadu gan eu gwerthoedd
	<i>A deall y canlynol:</i>				
	<ul style="list-style-type: none"> ◇ eu cyfrifoldebau fel dinasyddion ifanc yng Nghymru ◇ agweddau allweddol ar y system cyfiawnder troseddol a'r modd y meint yn berthnasol i bobl ifanc 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ effeithiau a'r peryglon sy'n codi wrth ddefnyddio amrywiaeth o sylweddau cyfreithlon ac anghyfreithlon a'r cyfreithiau sy'n rheoli eu defnydd ◇ sut i ddefnyddio alcohol mewn modd cyfrifol a pheryglon goryfed mewn pyliau ◇ nodweddion perthnasoedd diogel a'r rhai a all arwain at gamdriniaeth ◇ ystod o emosiynau y meint yn eu profi a sut i ddatblygu strategaethau ar gyfer ymdopi â theimladau negyddol ◇ buddiannau cyrchu gwahanol ffynonellau gwybodaeth, cefnogaeth a chynghor 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ y gweithredoedd sy'n dda ac sy'n ddrwg yn eu barn hwy, a'r problemau moesol sy'n gysylltiedig â sefyllfaoedd bywyd 		<ul style="list-style-type: none"> ◇ sut y gall safbwyntiau gwahanol ar faterion byd-eang esgor ar wrthdaro, a bod yn ymwybodol o rôl grwpiau pwysu

CA4: Addysg Camddefnyddio Sylweddau							
Enghreifftiau o weithgareddau	Sgiliau	Datblygu Meddwl	Datblygu Cyfathrebu	Datblygu TGCh	Datblygu Rhif	Gweithio gyda phobl eraill	Gwella hunan ddysgu
<ul style="list-style-type: none"> Polisi Camddefnyddio Sylweddau Trafodaethau Cyngor Ysgol Addysg cyfoedion Cefnogaeth gan asiantaethau allanol Taflen newyddion yr ysgol Bwrdd hysbysebion cymunedol Gweithgareddau o fewn y Cwricwlwm Cenedlaethol Theatr Mewn Addysg Gweithgareddau Nyrs Ysgol / Swyddog Cyswllt yr Heddlu / Gweithiwr leuenctid Clinig galw- mewn Diwrnod Cenedlaethol Dim Ysmygu Hyfforddiant Cymorth Cyntaf 		<i>Dylai dysgwyr gael cyfle i wneud y canlynol:</i>					
		<ul style="list-style-type: none"> defnyddio gwybodaeth flaenorol i esbonio cysylltiadau rhwng achos ac effaith, a gwneud rhagfynegiadau dadansoddi gwybodaeth a syniadau er mwyn asesu tuedd, dibynadwyedd a dilysrwydd ystyried gwahanol safbwyntiau wrth wneud penderfyniadau a dewisiadau deallus yn effeithiol defnyddio amrywiaeth o dechnegau ar gyfer myfyrdod personol 	<ul style="list-style-type: none"> gwrando'n graff mewn ystod o sefyllfaoedd, ac ymateb yn briodol cyfleu teimladau a safbwyntiau personol yn effeithiol mewn ystod o sefyllfaoedd gan ddefnyddio ystod o ddulliau priodol gwerthfawrogi, safbwyntiau eraill, myfyrio yn eu cylch, a'u gwerthuso'n feirniadol 	<ul style="list-style-type: none"> dod o hyd i wybodaeth a syniadau a'u datblygu creu a chyflwyno gwybodaeth a syniadau 	<ul style="list-style-type: none"> cael mynediad i ddata rhifol o ffynonellau ysgrifenedig a graffigol dewis o blith amrywiaeth o ddulliau cyflwyno data gan gynnwys siartiau cylch, graffiau gwasgariad a graffiau llinell, a dehongli'r amrywiaeth honno o ddulliau er mwyn cefnogi'u dealltwriaeth o faterion yn ymwneud ag ABCh 	<ul style="list-style-type: none"> ffurfio a chynnal cyfeillgarwch, a thrafod ymddygiad yn effeithiol mewn cydberthnasau bod yn bendant ac ymwrthod a dylanwad diangen gan gyfoedion a phobl eraill rheoli dicter, rhwystredigaeth a theimladau ymosodol yn effeithiol ymaddasu i sefyllfaoedd newidiol gwerthuso ystod o ffynonellau gwybodaeth, cymorth a chyngor a geir ar lefel leol a chael mynediad iddynt yn hyderus 	<ul style="list-style-type: none"> cymhwysu dysg i sefyllfaoedd anghyfarwydd neu sefyllfaoedd mwy haniaethol adnabod a rheoli straen datblygu sgiliau ymarferol sy'n angenrheidiol ar gyfer bywyd bob dydd

	Ystod	Dinasyddiaeth weithgar	Iechyd a lles emosiynol	Datblygiad moesol ac ysbrydol	Paratoi ar gyfer dysgu gydol oes	Datblygu cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang
		<i>Dylai rhoi cyfle i'r dysgwyr:</i>				
		<ul style="list-style-type: none"> ◇ datblygu parch atynt eu hunain ac at bobl eraill 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ derbyn cyfrifoldeb personol gan gadw'r meddwl a'r corff yn ddiogel ac yn iach ◇ datblygu agwedd gyfrifol a chydberthnasau personol 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ ystyried cwestiynau a materion yn cynnwys ystyr a phwrpas bywyd 		<ul style="list-style-type: none"> ◇ bod yn gyfrifol yn bersonol am newid eu dull eu hunain o fyw fel ymateb i faterion lleol a byd-eang
		<i>A deall y canlynol:</i>				
		<ul style="list-style-type: none"> ◇ pwysigrwydd mynediad at wybodaeth ddiuedd, gan gynnwys y rhyngrwyd, a bod yn barod i herio safbwyntiau a ledaenir yn y cyfryngau ◇ sut i herio enghreifftiau o ragfarn, hiliaeth a stereoteipio mewn modd pendant 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ y canlyniadau byrdymor a'r canlyniadau hirdymor wrth wneud penderfyniadau am eu hiechyd personol ◇ canlyniadau personol, cymdeithasol a chyfreithiol defnyddio sylweddau cyfreithlon ac anghyfreithlon ◇ y ffactorau sy'n effeithio ar iechyd meddwl a'r ffyrdd y gellir meithrin lles emosiynol ◇ y mudiadau statudol a gwirfoddol sy'n hybu iechyd a lles emosiynol ◇ sut i gael mynediad i gymorth personol a chynghor proffesiynol ynghylch iechyd yn hyderus 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ sut y mae credoau a gwerthoedd yn effeithio ar ffordd o fyw a hunaniaeth bersonol ◇ y ffactorau sy'n ymwneud â llunio barn foesol ◇ yr ystod o werthoedd ac egwyddorion sy'n bywydau pobl 		

Atodiad 2 Siart Llif Rheoli Camddefnyddio Sylweddau

Unigolion a enwyd sy'n gyfrifol am ddigwyddiadau camddefnyddio sylweddau

Diogelwch, Diogelu a Throseddau

1. Y flaenoriaeth ddi-oed yw diogelwch y disgyblion a chymuned yr ysgol gyfan.
2. Os bydd unrhyw un i weld yn sâl neu'n annïogel o ganlyniad i gamddefnyddio sylweddau, dilynwch y gweithdrefnau cymorth cyntaf.
3. Os oes amheuaeth fod disgybl wedi dioddef, neu mewn perygl o ddioddef niwed sylweddol, dilynwch y gweithdrefnau diogelu.
4. Lle caiff gweithgarwch troseddol ei ddatgelu neu ei amau, rhowch wybod i Swyddog Cymuned Heddlu Ysgol.

Swyddog Lles Addysg

Carys Hughes
07776 010 537

Rheoli Gwastraff

Er mwyn casglu offer
miniog o flychau melyn
01766 771000

Dan 24/7

Lineell Gymorth Cyffuriau
ac Alcohol
0808 808 2234
www.dan247.org.uk

Rhifau Cyswilt Defnyddiol

Swyddog Cymuned Ysgol yr Heddlu

Gwasanaeth Camddefnyddio Sylweddau
Pobl Ifanc:
01248 718030

Safonau Masnach

Arfon -01766 771000, Dwyfor - 01758
613131
Meirionnydd - 01341 422 341
safmas@gwvnedd.gov.uk

Nyrs yr Ysgol

Bethan Jones
01286685558

Dim Smygu Cymru

Gwasanaeth rhoi'r gorau i
ysmygu 0800 085 2219
www.stopsmokingwales.com

Chwilio

1. Ni all staff yr ysgol gynnal chwiliadau personol o ddisgyblion neu oedolion, eu dillad neu eu heiddo personol heb caniatâd.
2. Gall y staff chwilio drwy eiddo'r ysgol e.e. desgiau, cypyrddau clo, ond dylid cael caniatâd ymlaen llaw. Gellir cynnal chwiliadau hyd yn oed os gwrthodir caniatâd.
3. Gallai staff yr ysgol ofyn i rywun droi eu pocedi allan, gwagio bagiau etc. Os bydd yr ymdrechion i berswadio rhywun sydd dan amheuaeth o gamddefnyddio sylweddau i ufuddhau i'r cais hwn yn methu, gall yr ysgol wneud un neu ddau o'r canlynol: yn achos disgybl, cysylltu â rhiant/gofalwr a gofyn iddynt ddod i'r ysgol a chwilio'r disgybl a'i eiddo; NEU fwrw ymlaen ar hyd llinellau ffurfiol a chysylltu â Swyddog Cymuned Heddlu Ysgol.
4. Ni all y staff gadw disgybl neu oedolyn heb eu caniatâd at ddiben chwilio.
5. Bydd angen i'r ysgolion bwysu a mesur y tebygolrwydd fod trosedd wedi'i gyflawni yn erbyn y risg o dorri preifatrwydd yr unigolyn heb achos cyfiawn.

Y Cyfryngau

1. Ni fydd digwyddiadau ac/neu faterion yn ymwneud â chamddefnyddio sylweddau'n cael eu hadrodd i'r wasg a'r cyfryngau lleol.
2. Bydd y Pennaeth, trwy ymgynghori â Swyddfa'r Wasg sirol a'r Llywodraethwyr yn delio'n bersonol â holl faterion y Cyfryngau.

Yr Heddlu

1. Cynnwys Swyddog Cymuned Ysgol yr Heddlu ac nid yr heddlu mewn argyfwng ar gyfer POB digwyddiad camddefnyddio sylweddau.
2. Os nad ydynt ar gael a bod y sefyllfa'n argyfwng, gallai fod angen ffonio 999 am ymateb cynt. Er enghraifft, pan fydd rhiant/gofalwr ar fin gyrru eu plentyn adref ac amheuir nad ydynt mewn cyflwr i wneud hynny yn sgil meddwdod neu os ydy'r digwyddiad yn ymwneud â chyffuriau anghyfreithlon.

Gwaredu ar sylwedd a gymerwyd

1. Sicrhewch fod aelod arall o staff yn cadarnhau eich bod chi wedi cymryd y sylwedd oddi ar rywun.
2. Rhowch y sylwedd mewn bag.
3. Ni ddylai'r staff geisio dadansoddi na blasu unrhyw sylweddau heb eu hadnabod dan unrhyw amgylchiadau
  - Alcohol a diod egniol – gellir ei dywallt i ffwrdd a chael gwared ar y cynhwysydd (hysbysu rhieni/gofalwyr a ddymunai casglu'r eitem).
  - Tybaco – gellir ei ddinistrio a'i waredu (hysbysu rhieni/gofalwyr a ddymunai casglu'r eitem).
  - E-sigaréts – gellir eu dinistrio a'u gwaredu (hysbysu rhieni/gofalwyr a ddymunai casglu'r eitem).
4. Ar gyfer amheunon o gyffuriau anghyfreithlon, cyffuriau newydd sy'n dod i'r amlwg, sylweddau anweddol – bydd y sylweddau'n cael eu storio mewn lleoliad addas (mewn coffor yn ddelfrydol) ym mhresenoldeb tyst. Bydd Swyddog Cymuned Ysgol yr Heddlu'n cael ei gysylltu er mwyn gwaredu arnynt a rhoi cyngor ar gamau i'r dyfodol. Os nad yw Swyddog Cymuned Heddlu Ysgol ar gael – cysylltir â'r orsaf heddlu lleol.
5. Bydd ffurflen ddigwyddiadau yn cael ei llenwi gan gynnwys llofnodion tystion.
6. Addysgir y disgyblion wrth ystyrier y materion mewn sylw.

Digwyddiadau camddefnyddio sylweddau sy'n cynnwys disgyblion

Cyfeiriwch at y Weithdrefn Chwilio

Gweler hefyd y nodiadau mewn perthynas â chamddefnyddio toddyddion

Defnydd neu amheuaeth o ddefnyddio, meddu neu gyflenwi sylwedd

1. Rhowch wybod i'r arweinydd.
2. Os ydy disgybl yn feddw, bydd y swyddog cymorth cyntaf yn rhoi triniaeth fel y bo'n briodol ac yn ceisio cymorth meddygol (os oes angen).
3. Tynnwch y disgyblion eraill o'r sefyllfa NEU ewch â'r disgybl dan sylw i ystafell breifat i'w oruchwylio gan ddau aelod o staff.
4. Os bydd y disgybl ym meddiant sylwedd, gwahanwch ef wrth y disgybl os ydy hi'n ddiogel i wneud hynny. Dilynwch y weithdrefn chwilio. Os eir â'r disgybl i'r ysbyty, rhowch y sylwedd i staff yr ysbyty.
5. Cysylltwch â'r rhieni/gofalwyr i gasglu'r disgybl. Os nad ydynt ar gael neu'n gwrthod casglu'r disgybl, rheolwch y digwyddiad yn unol â chyfarwyddyd meddygol, amddiffyn plant ac ynysu (a reolir yn ôl disgrisiwn yr ysgol).
6. Bydd dau aelod o staff yn aros gyda'r disgybl hyd nes i'r rhiant/gofalwr gyrraedd.
7. Cysylltwch â Swyddog Cymuned Heddlu Ysgol NEU'R Heddlu os nad ydynt ar gael.
8. Gwnewch ymchwiliadau a chyfweliadau.
9. Gwaredwch ar sylwedd a gymerwyd neu rhowch ef i'r heddlu er mwyn gwneud ymchwiliadau pellach (dilynwch y weithdrefn gwaredu ar sylwedd a gymerwyd).
10. Cynhaliwch addysg gyda disgyblion eraill os oes angen.
11. Cofnodwch ddigwyddiad.
12. Rhowch gosb i'r disgybl.
13. Atgyfeiriwch at y Gwasanaeth Camddefnyddio Sylweddau Pobl Ifanc.
14. Rhowch wybod i'r ALI a'r llywodraethwyr os oes angen.

Datgelu camddefnydd o sylweddau

Os bydd disgybl yn datgelu eu bod yn camddefnyddio sylwedd NEU os bydd disgybl yn datgelu bod camddefnydd sylweddau rhywun arall yn effeithio arnynt:

1. Rhowch wybod i'r arweinydd.
2. Ystyriwch wirionedd yr adroddiad yn ogystal â materion cyfrinachedd, y sylweddau sydd ynghlwm – swm, statws cyfreithiol, risg, oedran y disgybl, cymhelliad, lefel y defnydd, hen gofnod, amgylchiadau personol diweddar etc.
3. Trafodwch gyda'r disgybl.
4. Trafodwch y mater gyda'r rhiant/gofalwr gan roi blaenoriaeth i ddiogelu a diogelwch y disgybl a diwallu anghenion lles.

Gwybodaeth er Diogelwch - Toddyddion

RHAID i doddyddion gael eu hystyried yn flaenoriaeth a RHAID cyflwyno atgyfeiriad ar yr un diwrnod â'r digwyddiad i'r Gwasanaeth Camddefnyddio Sylweddau Pobl Ifanc gyda'r pennawd 'Brys: Defnydd o doddyddion'.

Defnydd o Doddyddion

1. Cysylltwch â'r swyddog cymorth cyntaf dynodedig i aros gyda'r disgybl oherwydd gallai fod angen sylw arno/arni.
2. Os bydd y disgybl dan ddylanwad, dylid ei dynnu o sefyllfa'r brif ffrwd a mynd ag ef/hi i le tawel (nid uned gynhwysiant/ystafell dawel gan nad cosb yw hwn).
3. Rhowch ddŵr i'r disgybl ei yfed a siaradwch yn bwyllog ac yn dawel gydag ef/hi.
4. Ceisiwch gadarnhau pa doddydd a ddefnyddiwyd, faint a phryd.
5. Os bydd y disgybl yn cael trafferth anadlu, yn cael calon-guriadau gyda chur pen/meigrin, yn llwyd ac yn siarad yn aneglur neu'n ymddwyn yn anarferol ac mewn perygl, gofynnwch am sylw meddygol h.y. ambiwlans
6. Os bydd y disgybl yn llewygu neu'n mynd yn anymwybodol, rhowch ef/hi yn yr ystum adfer a ffoniwch 999 gan ddatgan y sefyllfa a beth a gymerwyd.

Datgelu camddefnydd o doddyddion

1. Os na fydd disgybl dan ddylanwad ond ei fod wedi datgelu defnydd; ewch â nhw i fan mwy cyfrinachol a gofynnwch iddynt drafod amledd a lefel y defnydd.
2. Archwiliwch yn bwyllog eu rhesymau am ddefnyddio ac awgrymwch gyfarfod gydag un o'r gweithwyr o'r Gwasanaeth Camddefnyddio Sylweddau Pobl Ifanc – esboniwch i'r disgybl beryglon defnyddio toddyddion h.y. marwolaeth syth (heb roi gormod o ofn) a bod angen iddynt siarad â gweithiwr arbenigol am hyn.

Digwyddiadau camddefnyddio sylweddau sy'n cynnwys staff

1. Rhoi gwybod i'r arweinydd.
2. Os yn feddw, gofynnwch i'r swyddog cymorth cyntaf roi triniaeth fel y bo'n briodol. Ceisiwch gymorth meddygol os oes angen.
3. Os yn feddw neu ym meddiant cyffuriau neu alcohol, gwahanwch yr aelod o staff oddi wrth y disgyblion i sicrhau eu diogelwch.
4. Gweithio i bolisi a chytunwyd gan yr ysgol ar gyfer digwyddiadau sylweddau sy'n ymwneud â staff yr ysgol.
5. Cofnodwch ddigwyddiadau.

Darganfod offer cyffuriau ar dir yr ysgol

1. Rhowch wybod i'r arweinydd.
2. Rhowch yr offer mewn blwch offer miniog, gan ddefnyddio menig a phlicwyr
3. Cysylltwch â'r Gwasanaethau Amgylcheddol ar **01766 771000** i wagio'r blwch.
4. Rhowch wybod i Swyddog Cymuned Heddlu Ysgol oes angen.
5. Cofnodwch ddigwyddiadau.
6. Atgyfnerthwch negeseuon addysgol priodol gyda'r disgyblion os oes angen

Digwyddiadau camddefnyddio sylweddau lle ceir amheuan am gyflenwi yn y gymuned leol neu bryderon am nwyddau ffug

1. Rhowch wybod i'r arweinydd.
2. Cysylltwch â Swyddog Cymuned Heddlu Ysgol.
3. Cysylltwch â **Safonau Masnach Arfon** -01766 771000, Dwyfor - 01758 613131 Meirionnydd - 01341 422 341
4. Cofnodwch ddigwyddiadau.

Digwyddiadau camddefnyddio sylweddau sy'n cynnwys oedolion eraill

1. Rhowch wybod i'r arweinydd.
2. Peidiwch â rhyddhau'r disgybl i ofal y rhiant/gofalwr os ydy'r rhiant/gofalwr yn feddw ac yn bwriadu gyrru; cysylltwch â'r cysylltiadau eraill a enwyd i gasglu'r disgybl yn hytrach na'r rhiant/gofalwr. Os bydd y rhiant/gofalwr yn mynd yn ymosodol, ffoniwch 999.
3. Dilynwch weithdrefn diogelu'r ysgol os yn briodol os ydy'r rhiant/gofalwr yn feddw.
4. Os gwneir honiadau heb eu cadarnhau o ran meddiant, defnydd neu gyflenwi, casglwch dystiolaeth a monitwch y sefyllfa, cysylltwch â'r Swyddog Lles Addysg, Gwasanaethau Cymdeithasol a chysylltwch â Swyddog Cymuned Heddlu Ysgol os oes amheuaeth o gyffuriau anghyfreithlon neu ymddygiad troseddol neu 999 os ydy'r rhiant/gofalwr yn ymosodol.
5. Cofnodwch ddigwyddiadau.

Darganfod Sylweddau ar Dir yr Ysgol

1. Rhowch wybod i'r arweinydd.
2. Sicrhewch fod aelod arall o'r staff yn cadarnhau eich bod chi wedi cymryd y sylwedd oddi ar rywun.
3. Ewch â'r sylwedd a'i roi mewn bag.
4. Peidiwch â cheisio dadansoddi na blasu unrhyw sylwedd heb ei adnabod dan unrhyw amgylchiadau.
  - Alcohol ac diodydd egniol – gellir ei dywallt i ffwrdd a chael gwared ar y cynhwysydd.
  - Tybaco – gellir ei ddinistrio a'i waredu
  - E-sigaréts – gellir eu dinistrio a'u gwaredu
  - Ar gyfer cyffuriau anghyfreithlon dan amheuaeth, cyffuriau newydd sy'n dod i'r amlwg, sylweddau anweddol – storiwch y sylwedd mewn lleoliad addas (mewn coffor yn ddelfrydol) ym mhresenoldeb tyst. Cysylltwch â Swyddog Cymuned Heddlu Ysgol er mwyn ei waredu ac i gael cyngor ar gamau i'r dyfodol. Os nad yw Swyddog Cymuned Ysgol yr Heddlu ar gael, cysylltwch â'r orsaf heddlu leol. Esboniwch y sefyllfa a gofynnwch am rif digwyddiad.
5. Cofnodwch ddigwyddiadau, gan esbonio sut gwaredwyd ar y sylwedd a chynnwys llofnodion gan dystion
6. Atgyfnerthwch negeseuon addysgol priodol gyda'r disgyblion os oes angen.